

ftalein hashajtó hatásának a felfedezése. Az ezeken a kutatóhelyeken gyógyszerkutatással foglalkozók száma több százra tehető, akik a legtöbb esetekben többé vagy kevésbé szorosan együttműködnek az ipari kutatókkal. Bár fő tevékenységüket valamilyen alapkutatás (új törvényszerűségek feltárására) határozza meg, rendszeresen és sokoldalúan közreműködnek az egyes vegyületek gyógyszerfejlesztésének a folyamatában. A Magyar Tudományos Akadémia legnagyobb—a gyógyszerkutatásban érdekelt—intézetei: a Szegedi Biológiai Központ, a Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet Gyógyszerkutatási Osztálya (több eredeti gyógyszer kifejlesztője, az utóbbi időkben új antikonzulzív és antidepresszáns izokinolinokat fedeztek fel), a Központi Kémiai Kutatóintézet több részlege.

Végül meg kell említenem, hogy az új gyógyszerek bevezetésében megkülönböztetett szerepet ját-

szanak a kliniko-farmakológiai hálózat klinikai és kórházi egységei is. Ezek tevékenységét az Országos Gyógyszerészeti Intézet koordinálja.

Az országos gyógyszerkutatási-fejlesztési potenciájának jellemző adata, hogy az e területen foglalkoztatottak összlétszáma meghaladja a 3000-et és a létszám kb. 1/3-a diplomás.

Ezen ismertető kötött terjedelme miatt — sajnálatosan — még érintőlegesen sem ismertethettem fontos elvi kutatási eredményeinket és a széles körű nemzetközi kutatási kapcsolatainkat, pedig ezek is érdekes fejezetei gyógyszerkutatási tevékenységünknek.

A nagyszerű múlt és jelen realitásai igazolják törekvéseinket és céljainkat, melyek szerint a magyar gyógyszerkutatás a jövőben is újabb és újabb jelentős eredményekkel járuljon hozzá a világban még megoldásra váró egészségügyi problémákhoz.

(Gyógyszerkutató Intézet, Budapest, Pf. 82. 1325)

A magyar gyógyszerkűlkereskedelem

DR. ERDEI TIBOR

A gyógyszerkűlkereskedelmi tevékenységet Magyarországon a Medimpex Gyógyszerkűlkereskedelmi Közös Vállalat végzi. A mai formában működő vállalat 1983. január 1-én kezdte meg működését, de elődje 1949-ben alakult meg. A 35 évvel ezelőtti vállalkozás megfelelő körülményekkel, gondos munkával fokozatosan fejlődött nemzetközileg elismert nagyvállalattá. Az alapítólevél meghatározta a feladatokat, de azt a felelősséget és szakmai szeretetet nem pótolhatta, amit annak a lelkes csoportnak kellett végeznie, mely a vállalat tevékenységét beindította és továbbfejlesztette. Különböző statisztikai adatok szerint a magyar gyógyszeripar 1,5—2%-al vesz részt a világ gyógyszeripari termelésében. A gyógyszertermelő országok között világvizonylatban 11—12. helyen áll, és kedvezőbb a helyzet, ha az egy főre jutó export értéket tekintjük összehasonlítási alapnak.

Megalakulásától kezdve a vállalat és a külkereskedelmi tevékenység jelentős fejlődési szakaszon ment keresztül. Az első időszakban, amikor a gyógyszeripar még alig tudta pótolni a II. világháború okozta veszteségeket, és a termelés alig érte el az 1938. évi szintet, akkor a külkereskedelmi tevékenység központosításával sikerült mindazokat az előnyöket biztosítani, amelyeket a pénzü-

gyileg erős nagyvállalatok élvezhettek. A lassan meginduló gyógyszer-export tevékenység az 1950-es évektől folyamatosan emelkedett, elsősorban a korszerű gyógyszerkutatás, a gyógyszeripar dinamikus fejlesztése, és a Medimpex vállalat piaci tevékenysége eredményeképpen.

Ez a piaci tevékenység alapozta meg a későbbi széles körű kereskedelmi, tudományos és képviselői hálózat kiépítését, amely ma a gyógyszerkűlkereskedelmi tevékenység alapját képezi.

A következő jelentős időszak a gyógyszerkűlkereskedelem életében, hogy 1968. január 1-től közös érdekeltségen alapuló társasági szerződés keretében végezte tevékenységét. E társasági szerződés keretén belül, mely folyamatosan fejlődött, a gyógyszergyárak és a külkereskedelmi vállalat összehangoltan alakította ki a vállalatunkénti export áruszerkezetet és ugyancsak összehangoltan bonyolította le a gyógyszeripar bizonyos import beszerzéseit.

Közösen készültek a rövid-, közép-, és hosszúlejáratú tervek a fejlesztés, a termelés és értékesítés vonatkozásában. Együttesen kialakított elhatározások és módszerek alapján valósult meg a tudományos-propaganda munka, a szakmai kiállítások és rendezvények programja. Bizonyos

I. táblázat
Gyógyszerelexportunk fejlődése 1949—82, között

Év	Szocialista	Nem szocialista
	csoport	
1949	100	100
1955	270	230
1960	760	460
1965	2420	930
1970	3470	2080
1975	5880	3680
1980	6190	4180
1982	8570	6260

koordináció volt a szabadalmak értékesítése és vásárlása, gyártási vagy kutatási együttműködések kialakítására, illetve ezek későbbi kereskedelmi tevékenységének végrehajtására is.

Az elmúlt időszak forgalmának alakulására az I. táblázat magában foglalja minden gyógyszerkülkereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos készítmények (pl. finomvegyeszek) értékesítését is (I.: az angolnyelvű szöveget).

Az adatokból kitűnik, hogy lassú emelkedés után mindkét viszonylatban jelentős forgalomemelkedés mutatkozott. Galenus egyik híres mondását: „Populus remedia cupit” az új idők csak tovább erősítették, és az emberiség igénye és vágya a gyógyszerek iránt azóta sem változott. A világ gyógyszergyárait aligha érheti vád e tekintetben, hiszen egyes adatok szerint több tízezer gyógyszerkülönlegesség van forgalomban és még most is évente több száz új készítmény lát napvilágot.

Természetesen feltételezve, hogy új, nagyhatású készítmények váltják föl a kevésbé hatékonyakat, eleget téve a várt és remélt terápiás követelményeknek. Ez a gondolat sok-sok új intézkedést is magával hoz, és e kérdést tovább fokozta a korábbi években a Talidomid készítménnyel történt súlyos probléma, mely a gyógyszergyártók és ellenőrző szervek figyelmét a legszigorúbb intézkedések meghozatalára és betartására kötelezte, és így a törzskönyvezés a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban az exportőrök egyik alapvető feladatává lépett elő.

Magyarországon is a törzskönyvezés egyik legfontosabb tevékenysége a külkereskedelemnek, és ez a tevékenység a Medimpex és a gyógyszergyárak munkájában fontosságának megfelelő helyet kap.

Mikor a gyógyszerkülkereskedelem eredményes tevékenységéről beszélünk, lényeges megemlíteni, hogy Magyarországon a törzskönyvezési rendszer 50 éves múltira tekint vissza. 1933-ban, alig néhány évvel azután, hogy az Országos Közegészségügyi Intézet megkezdte a hatósági gyógyszerellenőrzést, Magyarországon elsők között valósult meg a gyógyszerkülönlegességek (specialitások) kötelező törzskönyvezési rendszere.

A követelmények az évtizedek során változtak, de az a nagyon fontos elv és gyakorlat tovább él, hogy az Országos Közegészségügyi Intézet, majd 1969-től az Országos Gyógyszerészeti Intézet csak olyan gyógyszereket törzskönyvezett, amely összetétele és minősége pontosan előírt és ellenőrzött.

Ez a tevékenység a korábbiakban és ma is a magyar gyógyszerexportnak fontos bázisát képezi.

Az orvostudomány és a gyógyszeripar századunkban egyik legeredményesebb korszakát éli. Számos tudományág fejlődése és a modern terápiás módszerek alkalmazása eredményezte, hogy a gyógyszeripar és a kutatás, az orvostudomány együttesen számos fenyegető betegségtől és szenvedéstől óvta meg az emberiséget és további célja, hogy a mindenki számára elérhető legteljesebb egészséget, és a leghosszabb élettartamot biztosítsa. A tudományos eredmények, melyek hatékony gyógyszerkészítmények formájában jelennek meg, a beteg emberhez csak széles alapon nyugvó nemzetközi kapcsolatokon és igen aktív külkereskedelmi tevékenység útján jutnak el.

A magyar gyógyszerkutatás és orvostudomány igyekezett e nemes törekvésből kivenni részét és a jelenlegi gyógyszerkülkereskedelmi eredményeink nemzetközi téren is csak úgy ítélték meg helyesen, ha visszatekintünk a hagyományokban gazdag múltira és azokból a külgazdasági kapcsolatokban is alkalmazzuk a legjobb módszereket. Ebben a munkában kimagasló szerepet kaptak a magyar kutatók, akik között Nóbél-díjas is szerepel és a magyar gyógyszergyárak alapítói, akik számos gazdasági nehézséggel megküzdve a II. világháborút megelőző években tudományos és gazdasági tevékenységükkel végül is egészségügyünk és ezen keresztül gyógyszeriparunk fejlődését és a gyógyszerkülkereskedelmi tevékenység kiszélesítését segítették elő.

A gyógyszerkülkereskedelem kialakulása és tevékenysége a XIX. sz. közepéig nyúlik vissza, ugyanis a gyógyszerkészítés akkoriban a gyógyszerárak kizárólagos tevékenysége volt. Különböző alapanyagok és fontos drogok a világ minden részéből a tengeri kikötőkön keresztül már korábban is eljutottak a gyógyszerárakba és a gyógyszerárú-nagykereskedésekbe, és ez a tevékenység már értékben is komoly külkereskedelmi forgalomnak számított. A forgalomban a gyógyszeripar fejlődésével igen hamar kialakultak a nemzetközi, a mai értelemben vett kereskedelmi kapcsolatok alapjai, és lehetővé tették a legfontosabb gyógyszerek külföldön való értékesítését.

Napjainkban a külkereskedelem klasszikus formáit a fejlődés jelentős részben túlhaladta és új együttműködési formák alakultak ki. A különböző piacokon a verseny igen kieleződött, a vevőket — mely fogalom alatt a legkülönbözőbb partnereket értjük — és egészségügyi intézményeket nagyon gondosan, lelkiismeretesen kell „kiszolgálni”. Minden korban azonban különleges jellege volt annak, hogy egy-egy kiváló termék, melyek alkalmazása új utat nyitott meg a gyógyításban, megfelelő időben és módon jussanak el a felhasználókhoz. Példaként megemlíteném hazai vonatkozásban (amely egyben gyógyszerésztörténeti emlékként is szolgál) a Chinoin kutatói által szintetikusán elsőként előállított Papaverint, valamint az Alkaloida gyár alapítójának, Kabay János gyógyszerésznek a mákszalmából előállított morfin termelését. E két készítmény az elmúlt több mint 50 év alatt ország-

II. táblázat
Papaverin és morfin alkaloidok termelés növekedése
1949—1982 között

Év	Papaverin	Morfin alkaloidok
1949	100	100
1955	470	130
1960	600	200
1965	1370	240
1970	900	180
1975	1750	150
1980	1380	170
1982	670	150

határainkon túl is megfelelő figyelmet kapott és jelentős gazdasági érdekek fűződtek az exportjához.

A ma exportált modern és hatékony készítmények is sikerekre számíthatnak gazdasági és terápiai szempontból egyaránt, de gazdaságos termelése egy keresett terméknek napjainkban is talán az egyik legfontosabb feladat. A II. táblázat a papaverin és a morfin 1949. és 1982. közötti fogalmát mutatja, de mindkettő már az 1930-as évektől szerepelt a két gyár exportjában.

A külkereskedelmi forgalom vizsgálatánál megállapítható, hogy az 1960-as évektől új piacok jelennek meg, elsősorban az Európán kívüli kapcsolatok jelentősek, mint Nigéria, Japán, Algéria, Brazília, India, ahol korábban alig volt gyógyszer- külkereskedelmi tevékenység. A nem szocialista viszonylatú exportban különböző formák ismertek, amelyekből a szokásos kereskedelmi tevékenység mellett talán a kooperációkat szükségszerű megemlíteni. Kooperáció alatt a gyakorlatban az együttműködés igen sok fokozata értendő, a kiszerezési szerződésektől kezdve egy-egy készítmény közös kifejlesztéséig, összehangolt forgalmazásáig.

A további fejlődés különösen az elmúlt 10 évben arra ösztönözte a magyar gyógyszeripar és külkereskedelem vezetőit, hogy külföldi érdekeltségek felállításával biztosítsák a gyógyszerexport növekedését. Ennek eredményeképpen a fejlett gyógyszeriparral rendelkező országokban, a fejlődő országokban és a szocialista országokban egyaránt rendelkezik a Medimpex Gyógyszerkülkereskedelmi Közös Vállalat kereskedelmi illetve termelő érdekeltségekkel, vagy tudományos irodákkal. Az alapvető gondolat a vállalkozásnál az volt, hogy az érdekeltségeken keresztül tartósan biztosítsuk magyar gyógyszerek export lehetőségét: az eddigieknél sokkal rugalmasabban és gyorsabban jussanak el hozzánk a piaci és az egészségügyre vonatkozó információk. A hazai és külföldi vállalatok közötti kölcsönös műszaki-tudományos együttműködés lehetőségét jobban kihasználjuk, több esetben az érintett helyi fejlődő országok ilyen irányú fejlődését is segítve. Az említett feladatok megfelelő szakértők és szakemberek utánpótlását tették szükségessé

A külföldön működő magyar érdekeltségű vállalatok szakmai irányítását a műszaki gyógyszerészeti és külkereskedelmi témában jártas, idegen nyelveket jól beszélő szakemberek látják el. Ma már a gyógyszerkülkereskedelmi forgalom döntően e hálózati rendszeren keresztül bonyolódik.

A szocialista viszonylatról meg kell említenünk, hogy népgazdasági szempontból is jelentős gyógyszer-specialitások exportja teszi ki a gyógyszerexport közel 90%-át.

Ezért ez a tevékenység a külkereskedelemtől különleges figyelmet kíván, a gyógyszeripartól pedig a leghatékonyabb, modern készítmények elegendő mennyiségben való gyártását teszi szükségessé, lépést tartva a partner országok egészségügyi intézményeinek igényével. Ahhoz, hogy készítményeinket a helyi követelményeknek megfelelően az illetékesekkel megismertessük és az érdeklődést folyamatosan fenntartsuk, biztosítani kellett a tudományos irodák működtetését, majd ki kellett fejleszteni a szocialista országokba irányuló külkereskedelmi célokat szolgáló gyógyszer-ismertetést.

Néhány fontosabb szakasz a külkereskedelmi tevékenység erre irányuló tevékenységeiről:

Az első részt előkészítő munkának tekintjük, mert mielőtt az új készítménnyel a piacon jelentkezünk, rendkívül alapos, sok szempontra kiterjedő munkát kell végezni. Az előkészítő munka egyrészt belföldi, másrészt külföldi tevékenységre bontható. A belföldi rész mind olyan dokumentáció összeállítását tartalmazza, amely megfelelő rendszerezés és kiválogatás után elegendő a külföldi bevezetés céljából.

Külföldön az előkészítés ideje alatt tájékoztató jellegű tárgyalások folynak, hogy a készítményeknek milyen esélyei lesznek, tehát információ (pl. már bevezetett konkurens készítményekről) és hogy várható-e érdeklődés a készítmény iránt?

A következő szakasz a bevezetés. Amennyiben az új készítmény ajánlása a külföldi hivatalos egészségügyi szerveknél kedvező fogadtatásra talál, megkezdődik a készítmény bevezetése. A bevezetési idő általában 6 hónaptól 2 évig tarthat, de vannak hosszabb átfutási időre is példák. A bevezetési időszakban az alábbi szempontokra kell messzemenően ügyelni:

- A külföldi fél által a bevezetéshez támasztott igények teljes kielégítése,
- Szakemberek kiutazásával biztosítani a bevezetés eredményességét és tudományos rendezvények szervezése, például kerekasztal konferencia formájában, klinikusok bevonásával, akik kellő hazai tapasztalatokkal rendelkeznek,
- Kapcsolattartás a hivatalos törzskönyvezési szervekkel és az importáló külkereskedelmi vállalattal, melynek keretében az államközi tárgyalások alapján megkötik a magánjogi szerződéseket az éves szállításokra vonatkozóan.

A szocialista országokban működő tudományos irodák fontos feladata még a fenntartó tudományos-propaganda munka folytatása, mely alatt azt értjük, hogy a bevezetett illetve már törzskönyvezett készítmény fogalmát a szükségletnek megfelelően növelhessük és lehetőleg minél hosszabb ideig állandóan szinten tartjuk.

E tevékenységnek is jól ismert formái vannak, amelyből kiemeljük a készítmény időszakos ismertetését, tudományos közlemények publikálását és

a kiállításokat. A szocialista országokban működő irodák munkája egyben azt is jelenti, hogy szoros kapcsolat alakul ki az illető országokban működő tudományos és egészségügyi intézményekkel.

A gyógyszerkülskereskedelem kapcsán említést kell tennünk a tudományos- és propagandamunkáról is. Ez egyrészt az orvosok, másrészt a forgalmazó kereskedelmi vállalatok, a közvetlen gyártók és a gyógyszerellenőrző szerveknek szól. Ebből következik, hogy egy része tudományos ismertetés és ismeret átadás, másrészt propaganda tevékenység is. A tudományos-propaganda tevékenység kapcsán a magyar gyógyszerkülskereskedelem mindíg nagy súlyt helyezett arra, hogy kiadványaiban bemutassa az orvostudománynak és gyógyszerészletnek, különböző művészetekben több évezreden át megvalósult ábrázolását.

Tudományos könyvek és filmek összeállításával igyekezett bemutatni az ősi kultúrától napjainkig az orvostudomány, gyógyszerészet és művészet kapcsolatát, vagy olyan művészt, illetve műveit bemutatni, akiknek köze volt az orvostudományhoz vagy a gyógyszerészethez.

A jövő lehetőségeinek megítélése szempontjából a gyógyszerkülskereskedelemnek is ki kell emelni azokat a területeket, amelyeknek fejlődése a jövő-

ben a leggyorsabbnak és a leghatékonyabbnak ígérkezik.

A termékszerkezet és export kínálat kialakításakor figyelembe kell venni az egyes gyógyszercsoportok jelentőségét, illetve növekedési ütemét a világforgalmon belül, ha a forgalmat gazdaságosan és tartósan nagy volumenű termékekkel kívájunk elérni.

A korszerű tudomány célba vette a még nehezen befolyásolható, vagy éppen a mai eszközeinkkel leküzdhetetlen betegségek okainak, megelőzésének, gyógyításának kutatását. Ez a munka nem könnyű és a gyógyszerkutatás, az orvostudományra, a biológiára támaszkodva a legkorszerűbb módokkal és eszközökkel sem számíthat gyors sikerre. Az emberiség szerte a világon joggal remél és vár sokat a fenyegető, ma még gyógyíthatatlannak vélt betegségek leküzdésében is, az orvostudomány és a gyógyszerkutatás sikeres együttműködésétől, a gyógyszeripar és a gyógyszerkülskereskedelem hatékony és eredményes tevékenységétől.

Ezért is kapott a következő évekre a gyógyszeripar fejlesztése különleges figyelmet, hogy — egyrészt elért sikerei, másrészt a remélt eredményei alapján — segítse elő gazdasági fejlődésünk kibontakozását.

(*PHARMATRADE Külskereskedelmi Vállalat, Budapest, 1307*)

Lakossági gyógyszerellátás szervezete és működése Magyarországon

DR. VÁRADI JÓZSEF

Magyarországon — az 1244-től 1421-ig vezetett Budai Polgári Törvénykönyv tanúsága szerint — Budán már a XIV. században működött polgári, tehát nyílt forgalmú gyógyszertár. Az első polgári gyógyszertárakat a szabad királyi városok állították fel; 1720-ban 16 ilyen gyógyszertár működött a magyar városokban. Ebből az időből fennmaradt gyógyszertáraink ma múzeumként működnek, ilyen pl. a soproni „Angyal” patika (1640) vagy a pécsi „Szerecsen” patika (1697). A közforgalmú gyógyszertárak száma — a magántulajdonú gyógyszertárak megnyitása révén kezdett növekedni. A XVIII. század végén — Magyarország mai területén — mintegy 80, a XIX. század végén 840 gyógyszertár működött. Említésre méltó esemény, hogy Richter Gedeon 1902-ben megalapította az első magyar gyógyszergyárat „Aranysas” nevű gyógyszertára laboratóriumából.

Fontos állomás mind az egészségügy, mind pedig a gyógyszerellátás történetében az 1876. évi ún. Közegészségügyi Törvény, amely Európában az elsők között foglalta egységbe az egészségügy különböző ágait. Kimondja e törvény, hogy a köz-

egészségügy intézése állami feladat; hogy a gyógyszertárak közegészségügyi intézmények, amelyek állami felügyelet alatt állnak.

Ez a kerettörvény — valamint az ezen alapuló kiegészítő rendelkezések — egészen a második világháború végéig meghatározták a gyógyszerellátás alakulását. A gyógyszertárak elhelyezésére, berendezésére, felszerelésére, helyiségeire azonban csak 1934-ben jelent meg tételes jogszabály. Ez már csak csekély mértékben befolyásolhatta azt a kialakult gyakorlatot, melynek folytán a reprezentatív officinák mellett az egyéb helyiségek kialakítása háttérbe szorult. Így szakmai szempontból színvonalas gyógyszertár — csak a szakmaszeretet és egyéni hivatástudat jegyében létesült ott, ahol ezekhez az erényekhez az anyagi feltételek is megvoltak.

A második világháború alatt elpusztult a különben is-éltelen egészségügyi intézményhálózat jelentős része. Erősen megsérült a fővárosi gyógyszertárak 67%-a, több mint száz vidéki gyógyszertár nem működött.

Az 1945-ben létrejött Népjóléti Minisztérium el-